

ДО
ОБЩОТО СЪБРАНИЕ НА СЪДИИТЕ
ОТ ГРАЖДАНСКАТА И ТЪРГОВСКАТА
КОЛЕГИИ
НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

И С К А Н Е

ОТ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ЗА ПРИЕМАНЕ НА ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

Относно: Установена противоречива практика на съдилищата по прилагането на чл. 36 и чл. 38 от Закона за адвокатурата (ЗА)

Основание: чл. 125 вр. чл. 124, ал. 1, т. 2 от Закона за съдебната власт

УВАЖАЕМИ ВЪРХОВНИ СЪДИИ,

I. С определение № 616 от 10.02.2025 г. по ч. гр. д. № 203/2025 г. съставът на I гражданско отделение на ВКС на основание чл. 292 ГПК е спрял производството по делото и е предложил на Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии да постанови тълкувателно решение по следния въпрос, по който е констатирана противоречива практика на състави на ВКС, а именно: **„Има ли право съдът на преценка дали са налице обстоятелствата за предоставяне на безплатна правна помощ по реда на чл. 38 от Закона за адвокатурата при направено искане по чл. 38, ал. 2 от същия закон или те са предоставени единствено на договарящите се и не подлежат на проверка от съда?“**

С определение № 934 от 27.02.2025 г. по ч. гр. д. № 3502/2024 г. съставът на IV гражданско отделение на ВКС, също постановено по реда на чл. 292 ГПК, е спрял производството по делото и е предложил на ОСГТК да се произнесе с тълкувателно решение по идентичен правен въпрос (с единствената разлика, че във формулирания в определението № 616 от 10.02.2025 г. по ч. гр. д. № 203/2025 г. въпрос не е посочена ал. 1 на чл. 38 от Закона за адвокатурата): **„Има ли право съдът на преценка дали са налице обстоятелствата за предоставяне на безплатна правна помощ по реда на чл. 38, ал. 1 от Закона за адвокатурата при направено искане по чл. 38, ал. 2 от същия закон или те са предоставени единствено на договарящите се и не подлежат на проверка от съда?“**

Съставите по ч. гр. д. № 203/2025 г. на I г. о. и по ч. гр. д. № 3502/2024 г. на IV г. о. отделение са счели, че по релевирания за изхода на споровете проблем по двете дела

съществува противоречива практика на състави на Гражданската колегия и Търговската колегия на ВКС.

1. С **определение № 616 от 10.02.2025 г. по ч. гр. д. № 203/2025 г.** съставът по делото е проучил изтъкнатата от касатора в частната касационна жалба съдебна практика по поставения въпрос, посочената такава в отговора на касационната жалба от ответната страна по делото, както е установил релевантна практика на ВКС (ГК и ТК) и при допълнително проучване. Въз основа на прегледа на съдебната практика е констатирано, че актовете на тричленни състави на ВКС сочат на противоречиво разрешаване на въпроса за предпоставките, при които съдът може да присъди на процесуалния представител адвокатско възнаграждение по реда на чл. 38, ал. 2 ЗА, включително в хипотеза, при която решението на първоинстанционния съд, с което в полза на ищеца е присъдена определена сума, е влязло в сила, както и по въпроса има ли право съдът на преценка дали са налице обстоятелствата за предоставяне на безплатна правна помощ по реда на чл. 38 ЗА или те са предоставени единствено на договарящите се и не подлежат на проверка от съда.

1.1. В **определение № 302 от 16.05.2022 г. по т. д. № 371/2021г. на II т. о. на ВКС**, постановено по реда на чл. 288 ГПК, се изтъква, че на представляващото ищеца адвокатско дружество не се дължи адвокатско възнаграждение по чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА в производството пред ВКС, тъй като не са налице предпоставките на цитираната разпоредба с оглед наличието на вземане на ищеца в размер на общо 300 000 лв. присъдено обезщетение за неимуществени вреди с подлежащото на предварително изпълнение въззивно решение.

По т. д. № 2429/2020 г. състав на II т. о. се е произнесъл по частна касационна жалба, подадена срещу въззивното решение в частта, с която е оставена без уважение частна жалба срещу определение на първоинстанционния съд, с което по реда на чл. 248 ГПК в полза на представляващото ищеца адвокатско дружество е присъдено адвокатско възнаграждение на основание чл. 38, ал. 2 ЗА (в производство по чл. 274, ал. 3 ГПК). В постановеното определение № 60507 от 20.10.2021 г. е прието, че доколкото с решението на първоинстанционния съд застрахователното дружество е осъдено да заплати на ищеца сума в размер на 200 000 лв., то несъмнено са налице категорични доказателства, че ищецът не е материално затруднено лице по смисъла на чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА, респективно, опровергава се осъществяването на основанията за предоставяне на безплатна адвокатска помощ (затруднено материално положение). Тези данни са обусловили извод, че не се следва присъждане на адвокатско възнаграждение по реда на чл. 38, ал. 2 ЗА за първоинстанционното производство.

В **определение № 119 от 29.03.2022 г. по ч. гр. д. №1071/2022 г. на IV т. о. на ВКС**, постановено по реда на чл. 274, ал. 2 ГПК, е прието, че в конкретния случай за съда липсва задължение да определи възнаграждение по реда на чл. 38, ал. 2, изречение 2-ро ЗА, тъй като в представеното по делото пълномощно не е посочено никое от основанията по чл. 38 ЗА за оказана безплатно правна помощ.

В **определение № 507 от 19.09.2018 г. по ч. т. д. № 1972/2018 г. на II т. о. на ВКС**, постановено по реда на чл. 274, ал. 2 ГПК, са изложени съображения, че разпоредбата на чл. 36 ЗА постановява, че адвокатът има право на възнаграждение за своя труд, като

размерът на възнаграждението се определя с договор между адвоката и неговия клиент, а при липса на договор – по реда на чл. 36, ал. 3 ЗА. Посочено е, че в чл. 38 ЗА е предвидена възможност за безплатно оказване на адвокатска помощ и съдействие на изчерпателно посочените в чл. 38, ал. 1, т. 1-3 категории лица. Прието е, че в случаите, когато адвокатската защита се предоставя на лица от кръга на тези по чл. 38, ал. 1, т. 1-3 ЗА и има основание за присъждане на деловодни разноски в полза на безплатно представляваната страна, адвокатът има право на адвокатско възнаграждение, което се определя от съда, като оказването на безплатна адвокатска помощ и съдействие при условията на чл. 38 ЗА е предмет на договаряне между адвоката и неговия клиент, при което последният трябва да е сред лицата, отговарящи на законовите критерии по т. 1-3 на чл. 38, ал. 1 от закона. В разглеждания случай страната е упълномощила адвокат да я представлява пред съда при условията на чл. 38 ЗА, но без да посочи в коя от хипотезите на чл. 38, ал. 1, т. 1-3 от ЗА извършва упълномощаването, т. е. кое е законното основание за ползването на безплатна адвокатска защита по делото. С оглед на това съставът е счел, че при отсъствие на договор, а и на друг документ, от който може да се направи извод за конкретната хипотеза по чл. 38, ал. 1, т. 1-3 ЗА, в която е възложено оказването на безплатна адвокатска защита пред съда, и за изразено насрещно съгласие от упълномощения адвокат да окаже такава защита, няма основание на пълномощника адвокат да се присъди адвокатско възнаграждение при предпоставките на чл. 38, ал. 2 ЗА.

1.2. Съставът по ч. гр. д. № 203/2025 г., I г. о. е установил наличието на съдебна практика и в различен смисъл:

В определение № 442 от 28.06.2019 г. по ч. т. д. № 502/2019 г. на II т. о. на ВКС, постановено по реда на чл. 274, ал. 2 ГПК, е прието, че основанията, при които адвокатът може да оказва безплатно адвокатска помощ и съдействие, са предвидени в чл. 38, ал. 1 ЗА: 1) лица, които имат право на издръжка; 2) материално затруднени лица; 3) роднини, близки или на друг юрист. В обсъжданата разпоредба не е уредено изискване клиентът да доказва наличието на някое от посочените основания при сключване на договора за правна помощ. Преценката дали да окаже безплатна правна помощ и дали лицето е материално затруднено или не се извършва от самия адвокат и е въпрос на договорна свобода между адвоката и клиента. Предпоставките за присъждане на адвокатско възнаграждение на адвокат, оказал безплатна правна помощ, са посочени в разпоредбата на чл. 38, ал. 1 и ал. 2 ЗА: адвокатът да е оказал безплатна правна помощ на някое от основанията по чл. 38, ал. 1, т. 1 – 3 ЗА; в съответното производство насрещната страна да е осъдена за разноски, т. е. да е постановено позитивно решение за страната, представлявана от съответния адвокат (чл. 38, ал. 2 ЗА във връзка с чл. 78 ГПК). При осъществяване на посочените предпоставки и заявено своевременно искане за присъждане на адвокатско възнаграждение съдът е длъжен да определи адвокатското възнаграждение на оказалия безплатната правна помощ адвокат в размер не по-нисък от предвидения в Наредбата по чл. 36, ал. 2 ЗА, като осъди другата страна да го заплати. При негативно решение за страната, представлявана от съответния адвокат, адвокатът няма право да получи адвокатско възнаграждение, поради което преценката дали да окаже безплатната правна помощ е негова.

В определение № 163 от 13.06.2016 г. по ч. гр. д. № 2266/2016 г. на I г. о. на ВКС и

в посоченото в него определение № 515/02.10.2015 г. по ч. т. д. № 2340/2015 г. на тричленен състав на I т. о. е прието, че ако наличието на съответната хипотеза по чл. 38 ЗА не се оспорва, съдът следва да присъди на процесуалния представител съответното възнаграждение. Достатъчно доказателство за осъществявано безплатно процесуално представителство представляват изричните съвпадащи волеизявления на страните по упълномощителната сделка, доколкото законът не установява изискване за писмена форма за действителност на договора за адвокатска услуга. Договарянето на осъществяваната от адвоката правна помощ като безплатна не се презумира и следва да бъде установено от данните по делото, но изявленията за наличие на конкретно основание за оказване на безплатна помощ по чл. 38, ал. 1 ЗА обвързват съда и той не дължи проверка за съществуването на конкретната хипотеза. В този случай нарочно доказване на предпоставките за предоставяне на безплатна адвокатска помощ в основното производство по делото не е необходимо да се провежда. Ако обаче противната страна твърди, че предпоставките за предоставяне на безплатна адвокатска помощ не са налице и че страните по договора за адвокатска услуга са договорили предоставяне на адвокатска помощ без насрещно заплащане по други съображения, различни от посочените в чл. 38 ЗА, тя следва да представи доказателства в подкрепа на това свое твърдение в производството по чл. 248 ГПК, като опровергае наличието на поддържаното основание.

В постановеното по реда на чл. 274, ал. 3 ГПК определение № 862 от 24.10.2023 г. по ч. т. д. № 1276/2023 г. на I т. о. на ВКС е обсъждан въпросът извършва ли съдът преценка за действителното наличие на законовите предпоставки адвокатът да окаже безплатно правна помощ, съответно, извършва ли преценка дали лицето е материално затруднено или не. По въпроса за предпоставките за присъждане на адвокатско възнаграждение на адвокат, оказал безплатно правна защита, е прието, че договорът за адвокатска услуга се сключва между клиент и адвокат, а писмената форма е за доказване, поради което дори липсата на писмен договор не е пречка да бъде удостоверено в процеса постигнатото съгласие, че учредената с пълномощното процесуална представителна власт за адвокатска защита ще бъде предоставена безплатно. Последното обстоятелство – договарянето на осъществяваната правна помощ като безплатна – не се презумира, а следва да бъде установено от данните по делото. Изявленията за наличие на конкретно основание за оказване на безплатна помощ по чл. 38, ал. 1 ЗА обвързват съда и той не дължи проверка за съществуването на конкретната хипотеза. Достатъчно за уважаване на искането по чл. 38, ал. 2 ЗА е: правна помощ по делото да е осъществена без данни за договорен в тежест на доверителя размер на възнаграждението по чл. 36, ал. 2 ЗА; заявление, че предоставената правна помощ е договорена като безвъзмездна и липса на данни, които да го опровергават; отговорност на насрещната страна за разноси съобразно правилата на чл. 78 ГПК. В този смисъл дори отсъствието на материализиран в писмен вид договор за правна помощ с уговорена в него безплатно предоставяна такава не пречатства упражняване на правото по чл. 38, ал. 2 ЗА, тъй като принципът на чл. 36, ал. 1 ЗА е, че адвокатът има право на възнаграждение за своя труд, а размерът му, за разлика от хипотезата на чл. 36, ал. 3 ЗА, се определя от съда по императивната разпоредба на чл. 38, ал. 2 в рамките на предвидения в Наредба № 1 за минималните

размери на адвокатските възнаграждения.

В определение № 203 от 17.05.2022 г. по ч. т. д. № 1518/2021 г. на I т. о. на ВКС е прието, че страната, която получава безплатна адвокатска помощ, не е длъжна да доказва наличието на обстоятелствата по чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА, нито съдът следва да събира доказателства за имущественото и финансово ѝ състояние. Достатъчно е да бъде представен договор между страната и нейния адвокат процесуален представител по делото, в който да е постигнато съгласие да бъде оказана безплатна адвокатска защита на това законово основание.

Становище, че при наличие на договор, с който е уговорено осъществяване на процесуално представителство при условията на чл. 38, ал. 1 ЗА, възражението на ответника, че другата страна не е била материално затруднена и е била в състояние да заплати възнаграждение на упълномощения от нея адвокат, не обосновава извод за неоснователност на искането за присъждане на адвокатско възнаграждение, е изразено и в определение № 654 от 27.11.2020 г. по т. д. № 720/2020 г. на ВКС, II т. о., постановено в хипотеза, при която с въззивното решение, подлежащо на предварително изпълнение, в полза на лицето, получило процесуално представителство при условията на чл. 38, ал. 1 ЗА, е присъдено съответно обезщетение.

Според приетото в определение № 643 от 07.12.2022 г. по ч. т. д. № 2370/2022 г. на I т. о. на ВКС и определение № 289 от 27.08.2020 г. по ч. т. д. № 992/2020 г. на I т. о. на ВКС, обстоятелството дали е било налице материално затруднено положение е без значение, тъй като се касае за вътрешни отношения между адвокат и клиент.

2. Съдебният състав по ч. гр. д. № 3502/2024 г. на IV г. о. на ВКС също е констатирал наличие на противоречива практика на състави на ВКС. Обобщавайки първите два залегнали в изложението на касатора въпроси съобразно правомощията на ВКС (т. 1 от Тълкувателно решение № 1 от 19.02.2010 г. на ВКС по т. д. № 1/2009 г., ОСГТК), съставът е формулирал спорния по делото проблем, а именно: има ли съдът право на преценка дали са налице обстоятелствата за предоставяне на безплатна правна помощ по чл. 38, ал. 1 ЗА при направено искане по чл. 38, ал. 2 ЗА или те са предоставени единствено на договарящите се и не подлежат на проверка от съда. По този въпрос е констатирано наличие на противоречива практика на тричленни състави на ГК и на ТК на ВКС, изразена в определения по чл. 274, ал. 3 ГПК.

2.1. В определение № 369 от 29.01.2024 год. на ВКС по ч. гр. дело № 184/2024 год., IV г. о., ГК, по поставения въпрос – дали е необходимо да бъдат събрани надлежни доказателства в производството относно твърдението на процесуалния представител на страната за нейната материална затрудненост, за да бъде уважено искането за присъждане на адвокатско възнаграждение на основание чл. 38, ал. 2 вр. с чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА – е прието, че за да възникне правото на адвоката на възнаграждение в хипотезата на безплатно оказана адвокатска помощ и съдействие, предпоставките са: да е оказана безплатно адвокатска помощ на лице, попадащо в някоя от посочените в закона категории лица, и в съответното производство насрещната страна да е била осъдена за разноски. Липсата на предпоставките на чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА в конкретния случай е обоснована от съдебния състав с нормата на чл. 119, ал. 1 ЗПКОНПИ и установеното по делото имуществено състояние на ответниците, което не може да ги определи като

материално затруднени лица.

В служебно известното на съдебния състав по ч. гр. д. № 3205/2024 г. на IV г.о. на ВКС определение № 163 от 13.06.2016 г. по ч. гр. д. № 2266/2016 г., I г. о., ГК, (на което определение се е позовал и съставът по ч. гр. д. № 203/2025 г. на I г. о. на ВКС) е прието, че преценката за материална затрудненост при произнасяне по искане за присъждане на адвокатско възнаграждение на основание чл. 38, ал. 2 ЗА следва да бъде направена с оглед конкретните данни по делото. При липса на спор между страните достатъчно доказателство за осъществяване на основанията по чл. 38, ал. 1, т. 1-3 ЗА за безплатна правна помощ представляват съпадащите волеизявления на страните по договора за правна помощ, респ. изявлението на представляваната страна или нейния процесуален представител, ако такъв договор не е представен. Противната страна в производството, която по правилата на чл. 78 ГПК следва да заплати направените по делото разноски, разполага с процесуалната възможност да оспори твърденията за осъществяване на безплатна правна помощ по реда на чл. 248 ГПК с искане за изменение на постановения съдебен акт в частта му за разноските, като носи и тежестта да установи, че предпоставките за предоставяне на безплатна правна помощ не са налице.

2.2. Различно е правното становище, възприето в определение № 515 от 02.10.2015 г. на ВКС, ТК, по ч. т. дело № 2340/2015 год., I т. о., както и в служебно известното на състава определение № 213 от 31.05.2021 г. на ВКС, ТК, по ч. т. д. № 997/2021 г., I т. о.

В тях е разгледана идентична проблематика за предпоставките и фактическия състав на чл. 38, ал. 2 ЗА вр. с чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА, при който на адвоката, оказал безплатна правна помощ, се присъжда адвокатско възнаграждение, и въпроса дали липсата на договор за правна помощ, въпреки че е оказана безплатна такава, е пречка за присъждането на възнаграждение по чл. 38, ал. 2 ЗА. В цитираните съдебни актове се поддържа теза, че съгласно мотивите към т. 1 на Тълкувателно решение № 6/2012 г. на ОСГТК на ВКС договорът за адвокатска услуга се сключва между клиент и адвокат, а писмената форма е за доказване. Следователно, липсата на писмен договор не е пречка да бъде удостоверено в процеса постигнатото съгласие, че учредената с пълномощното процесуална представителна власт за адвокатска защита ще бъде предоставена безплатно. Последното обстоятелство – договарянето на осъществяваната правна помощ като безплатна – не се презюмира, а следва да се установи от данните по делото. Изявленията за наличието на конкретно основание за оказване на безплатна правна помощ по чл. 38, ал. 1 ЗА обвързват съда и той не дължи проверка за съществуването на конкретната хипотеза. Достатъчно за уважаване на искането по чл. 38, ал. 2 ЗА е: правна помощ по делото да е осъществявана без данни за договорен в тежест на доверителя размер на възнаграждението по чл. 36, ал. 2 ЗА; заявление, че предоставената правна помощ е договорена като безвъзмездна, и липса на данни, които да го опровергават; отговорност за насрещната страна за разноски съобразно правилата на чл. 78 ГПК.

В служебно известното на състава определение № 654 от 27.11.2020 г. на ВКС, ТК, по т. д. № 720/2020 г., II т. о., (на което се е позовал и съставът по ч. гр. д. № 203/2025 г. на I г. о. на ВКС) е разгледан въпросът: „Може ли при направено възражение от ответната страна, че представляваната от адвоката друга страна не е

материално затруднена, съдът да откаже присъждане на адвокатско възнаграждение по реда на чл. 38, ал. 2 ЗА при наличие на договор, с който е уговорено осъществяване на процесуално представителство при условията на чл. 38, ал. 1 ЗА?“. В съдебния акт е прието, че за съда не съществува задължение да извършва проверка дали посоченото в договора за правна защита и съдействие основание за оказване на безплатна адвокатска помощ действително е налице, тъй като право на адвоката е да прецени дали да окаже безплатна помощ по отношение на лицата по чл. 38, ал. 1, т. 1-3 ЗА, за което на основание чл. 38, ал. 2 ЗА се дължи възнаграждение само при благоприятен изход на делото по отношение на представлявания. Ето защо при наличие на договор, с който е уговорено осъществяване на процесуално представителство при условията на чл. 38, ал. 1 ЗА, възражението на ответника, че другата страна не е била материално затруднена и е била в състояние да заплати възнаграждение на упълномощения от нея адвокат, не обосновава извод за неоснователност на искането за присъждане на адвокатско възнаграждение.

Тезата, че за да упражни адвокатът правото си по чл. 38, ал. 2 ЗА, е достатъчно да представи сключен със страната договор за правна защита и съдействие, в който да посочи, че договореното възнаграждение е безплатно на основание чл. 38, ал. 1, т. 3, предл. 2 ЗА, като обстоятелството, че клиентът е близък на адвоката, не се нуждае от доказване, е застъпена и в определение № 365 от 17.07.2017 г. на ВКС по ч. т. д. № 894/2017 г., I т. о.

Предвид посочената противоречива практика по въпроса: **„Има ли право съдът на преценка дали са налице обстоятелствата за предоставяне на безплатна правна помощ по реда на чл. 38, ал. 1 от Закона за адвокатурата при направено искане по чл. 38, ал. 2 от същия закон или те са предоставени единствено на договарящите се и не подлежат на проверка от съда?“,** съставите по ч. гр. д. № 203/2025 г., I г. о. на ВКС и по ч. гр. д. № 3502/2024 г. на IV г. о. на ВКС са спрели на основание чл. 292 ГПК производствата по делата и са предложили на ОСГТК да постанови тълкувателно решение по въпроса.

II. С писмо с вх. № В-2274 от 23.12.2024 г. председателят на Върховния касационен съд е сезиран с твърдения за съществуваща противоречива практика по приложението на чл. 36 ЗА относно присъждането на разноски в хипотеза на недопускане на касационно обжалване по подадени жалби и от двете главни страни в процеса. Сигналът за противоречива практика се основава на мотивите на определение от 19.12.2024 г. по гр. д. № 775/2024 г. на III г. о. на ВКС, в което е прието, че: „... *В настоящия случай всяка от страните по делото има качеството на касационен жалбоподател и насрещна страна по касационна жалба, като по нито една от жалбите касационно обжалване не е допуснато. С оглед неоснователното отнасяне на спора пред касационния съд страните нямат право на разноски, независимо от изготвяне на писмен отговор по всяка от касационните жалби*“. В сигнала се поддържа, че това разрешение е в противоречие с практиката на ВКС, застъпена в определение от 21.10.2024 г. по т. д. № 795/2024 г., I т. о., определение от 18.03.2024 г. по т. д. № 758/2023 г., I т. о. и определение от 19.09.2022 г. по ч. т. д. № 1726/2022 г., II т. о. на ВКС. В същите е прието, че с оглед изхода на делото на всяка от страните се

присъждат направените разноски за адвокатско възнаграждение за отговор на касационната жалба на насрещната страна, доказани с приложените фактури и платежни нареждания.

От мотивите на приложените към сигнала определения се установява, че е налице противоречиво разрешаване на въпросите, относими към присъждане на разноски за адвокатско възнаграждение за подаден отговор при недопуснато касационно обжалване по касационни жалби и на двете страни. Все в случаи, когато касационното обжалване не е допускано по касационните жалби и на двете страни, в определението на ВКС от 19.12.2024 г. по гр. д. № 775/2024 г. на III г. о. на ВКС, ГК, е прието, че не се дължат разноски и за подадените отговори на касационните жалби на насрещната страна, а в определенията на I и II търговско отделения на ВКС (от 21.10.2024 г. по т. д. № 795/2024 г., от 18.03.2024 г. по т. д. № 758/2023 г. и от 19.09.2022 г. по ч. т. д. № 1726/2022 г.) е дадено обратното разрешение – че се дължи заплащане на адвокатско възнаграждение за подадените отговори на касационната жалба на насрещната страна.

Извършеното по този повод от Аналитичното звено на ВКС (ГК и ТК) проучване на практиката на касационния съд потвърждава наличието на противоречиво прилагане на разпоредбите на чл. 36 ЗА. В съдебни актове на ВКС, постановени по реда на чл. 248 ГПК и чл. 288 ГПК, се застъпват две становища.

1. Според първото становище всяка страна има право на разноските, които е направила за процесуалната си защита във връзка с отговора на касационната жалба на насрещната страна. Отговорността за разноските е самостоятелна за всяка от страните и е обусловена от предпоставките на чл. 78 ГПК. Адвокатско възнаграждение се дължи и по чл. 38, ал. 2 ЗА, определено съобразно обжалвания интерес и отхвърлената част от касационната жалба на насрещната страна. Недопускането на касационно обжалване на въззивното решение при наличие на две касационни жалби, по една от всяка от страните, не изключва тежестта за разноски и за двете страни, като всяка от страните дължи на насрещната страна разноските за подаване на отговор на касационната жалба от насрещната страна.

Това становище е застъпено в следните определения на ВКС, ГК, постановени по реда на чл. 248 ГПК: определение № 1 от 02.01.2018 г. по гр. д. № 5035/2016 г. на ВКС, IV г. о.; определение № 41 от 10.02.2022 г. по гр. д. № 1833/2020 г. на ВКС, IV г. о.; определение № 58 от 02.04.2019 г. по гр. д. № 2858/2018 г. на ВКС, II г. о.; определение № 366 от 29.10.2015 г. по гр. д. № 4939/2014 г. на ВКС, III г. о.; определение № 2710 от 03.06.2024 г. по гр. д. № 1123/2023 г. на ВКС, III г. о.; определение № 239 от 15.09.2014 г. по гр. д. № 697/2014 г. на ВКС, III г. о.; определение № 515 от 06.02.2024 г. по гр. д. № 1521/2023 г. на ВКС, III г. о.; определение № 244/14.11.2018 г. по гр. д. № 1270/2017 г. на ВКС, I г. о.; определение № 2883 от 11.06.2024 г. по гр. д. № 3721/2023 г. на ВКС, III г. о.

Такова виждане е развито и в определения на ВКС, постановени по реда на чл. 288 ГПК: определение № 15 от 09.01.2019 г. по гр. д. № 2858/2018 г. на ВКС, II г. о.; определение № 2901 от 11.06.2024 г. по гр. д. № 635/2024 г. на ВКС, IV г. о.; определение № 3154 от 23.10.2023 г. по гр. д. № 804/2023 г. на ВКС, II г. о.; определение № 821 от 27.11.2020 г. по гр. д. № 2451/2020 г. на ВКС, III г. о.; определение № 590 от 12.02.2024 г.

по гр. д. № 3814/2023 г. на ВКС, IV г. о.; определение № 333 от 25.06.2020 г. по гр. д. № 1222/2020 г. на ВКС, I г. о.; определение № 3066 от 18.06.2024 г. по гр. д. № 3580/2023 г. на ВКС, III г.о.

Първото становище е възприето в следните съдебни актове на състави на ТК: определение № 2465 от 25.09.2024 г. по т. д. № 417/2023 г. на ВКС, I т. о.; определение № 50414 от 12.06.2023 г. по т. д. № 1408/2022 г. на ВКС, I т. о.; определение № 60248 от 21.12.2021 г. по т. д. № 2006/2020 г. на ВКС, II т. о.; определение № 212 от 15.10.2019 г. по т. д. № 3065/2018 г. на ВКС, I т. о.; определение № 50171 от 26.09.2023 г. по т. д. № 885/2022 г. на ВКС, II т. о.

В част от актовете на ВКС (определения по реда на чл. 274, ал. 2 вр. чл. 248, ал. 3 ГПК по ч. т. д. № 1806/2022 г., ч. т. д. № 882/2024 г. и ч. т. д. № 1810/2020 г. на II т. о. на ВКС) се прави и разграничение относно дължимостта на разносните за заплатената държавна такса по въззивна жалба, подадена от самата страна, и на разносните за адвокатско възнаграждение във връзка с изготвянето на отговор на жалбата на насрещната страна, когато и двете въззивни жалби не са уважени. Застъпено е виждането, че направените разноски за заплатена държавна такса не се дължат. От друга страна е обосновано, че и на двете насрещни страни жалбоподатели се дължат направените от тях разноски за заплатено адвокатско възнаграждение (или възнаграждение при условията на чл. 38, ал. 2 ЗА), в размер, изчислен пропорционално на материалноправния спор, предмет на отговора на въззивната жалба на насрещната страна, спрямо общия обжалваем интерес (спорното право или частите от него, които формират общия предмет на двете въззивни жалби).

2. Според второто становище, когато и по двете касационни жалби на главните страни не е допуснато касационно разглеждане, направените от всяка от тях разноски трябва да останат за нейна сметка с оглед неоснователното отнасяне на спора пред ВКС, включително разносните за изготвяне на писмен отговор по касационната жалба на насрещната страна. В очертаната хипотеза отсъства основание да бъде разпределена отговорността за разносните. Право на разноски има само онази страна, по чието искане е допуснато касационно обжалване и то, само ако в обжалваната от нея част въззивното решение е отменено и спорът е разрешен по същество в съответствие с направеното от тази страна искане до ВКС.

Тази теза е застъпена в следните определения на ВКС, постановени по реда на чл. 248 ГПК: определение № 304 от 01.08.2019 г. по гр. д. № 4622/2018 г. на ВКС, IV г. о.; определение № 202 от 23.10.2019 г. по гр. д. № 911/2019 г. на ВКС, I г. о.; определение № 146 от 05.07.2019 г. по гр. д. № 4419/2018 г. на ВКС, I г. о.; определение № 2007 от 05.07.2023 г. по гр. д. № 259/2023 г. на ВКС, III г. о.; определение № 5973 от 19.12.2024 г. по гр. д. № 775/2024 г. на ВКС, III г. о.; определение № 4 от 08.01.2016 г. по гр. д. № 3594/2015 г. на ВКС, III г. о.; определение № 3438 от 03.07.2024 г. по гр. д. № 4007/2023 г. на ВКС, IV г. о.; определение № 2042 от 24.04.2024 г. по гр. д. № 4417/2023 г. на ВКС, IV г. о.; определение № 146 от 15.01.2024 г. по гр. д. № 960/2023 г. на ВКС, IV г. о.

Такова разрешение е дадено и в следните определения на ВКС, постановени по реда на чл. 288 ГПК: определение № 741 от 30.11.2020 г. по гр. д. № 2477/2020 г. на ВКС,

IV г. о.; определение № 59 от 11.02.2014 г. по гр. д. № 6914/2013 г. на ВКС, II г. о.; определение № 1179 от 30.09.2009 г. по гр. д. № 1332/2009 г. на ВКС, III г. о.; определение № 5506 от 28.11.2024 г. по гр. д. № 402/2024 г. на ВКС, III г. о.; определение № 50779 от 01.11.2022 г. по гр. д. № 1489/2022 г. на ВКС, III г. о.; определение № 50888 от 01.12.2022 г. по гр. д. № 2627/2022 г. на ВКС, IV г. о.; определение № 2075 от 11.07.2023 г. по гр. д. № 151/2023 г. на ВКС, II г. о.; определение № 5633 от 04.12.2024 г. по гр. д. № 1158/2024 г. на ВКС, I г. о.; определение № 4423 от 03.10.2024 г. по гр. д. № 666/2024 г. на ВКС, III г. о.

Второто становище е застъпено в следните определения на състави на ТК: определение № 801 от 29.03.2024 г. по т. д. № 247/2023 г. на ВКС, I т. о.; определение № 587 от 09.07.2010 г. по т. д. № 45/2010 г. на ВКС, I т. о.; определение № 574 от 12.11.2020 г. по т. д. № 1737/2019 г. на ВКС, I т. о.; определение № 11 от 21.01.2019 г. по т. д. № 1386/2018 г. на ВКС, II т. о.; определение 421 от 18.10.2018 г. по ч. т. д. № 2330/2018 г. на ВКС, I т. о.; определение № 139 от 19.05.2022 г. по т. д. № 693/2021 г. на ВКС, II т. о.; определение № 204 от 07.08.2017 г. по т. д. № 289/2017 г. на ВКС, I т. о.; определение № 44 от 20.02.2020 г. по т. д. № 744/2019 г. на ВКС, I т. о.

Липсата на единство в практиката на гражданските и търговските състави на ВКС по прилагането на горепосочения законов текст в хипотеза на недопуснато касационно обжалване по реда на ГПК обуславя необходимост от упражняване на тълкувателните правомощия на ОСГТК на ВКС, което да отговори на следния въпрос: **„Дължат ли се разноси по смисъла на чл. 36 от Закона за адвокатурата във връзка с чл. 78, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс за заплатено адвокатско възнаграждение за изготвен отговор на касационна жалба на насрещната страна, когато и двете страни са подали касационни жалби, по които не е допуснато касационно обжалване?“**

Поставеният на основание чл. 292 ГПК въпрос в определенията № 616 от 10.02.2025 г. по ч. гр. д. № 203/2025 г. на ВКС, I г. о., и № 934 от 27.02.2025 г. по ч. гр. д. № 3502/2024 г. на ВКС, IV г. о., (п. I от настоящото искане) и въпросът по п. II са свързани, поради което на основание чл. 5 от Правилата за приемане на тълкувателни решения от Общото събрание на Гражданската колегия, Общото събрание на Търговската колегия и Общото събрание на Гражданската и Търговската колегия на Върховния касационен съд следва да бъдат обединени в едно искане за приемане на тълкувателно решение по чл. 125 ЗСВ, обхващащо и двата спорни въпроса.

С оглед изложеното и на основание чл. 125 вр. чл. 124, ал. 1, т. 2 от Закона за съдебната власт отправям към ОСГТК на ВКС

И С К А Н Е:

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд да приеме тълкувателно решение, с което да отговори на следните въпроси:

1. „Има ли право съдът на преценка дали са налице обстоятелствата за предоставяне на безплатна правна помощ по реда на чл. 38, ал. 1 от Закона за

адвокатурата при направено искане по чл. 38, ал. 2 от същия закон или те са предоставени единствено на договарящите се и не подлежат на проверка от съда?“

2. „Дължат ли се разноси по смисъла на чл. 36 от Закона за адвокатурата във връзка с чл. 78, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс за заплатено адвокатско възнаграждение за изготвен отговор на касационна жалба на насрещната страна, когато и двете страни са подали касационни жалби, по които не е допуснато касационно обжалване?“

ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД:

ГАЛИНА ЗАХАРОВА